

Nr 722

Av herr Wedén m. fl., om radio- och TV-verksamhetens fortsatta organisation.

(Lika lydande med motion nr 604 i Första kammaren)

Den socialdemokratiska regeringens radio-TV-politik har under hela 1960-talet präglats av ovilja att söka nya vägar. Redan tidigt band man sig för ett bibehållande av radio-TV-monopolet och avvisade t. o. m. förslag om en förutsättningslös utredning av hela frågekomplexet. Detta innebar bl. a. att starten av TV-2 försenades; finansieringsfrågor är fortfarande delvis olösta och förutsättningarna för en allsidig och stimulerande radio-TV-verksamhet försämrade. TV-2 är nu avsett att starta från och med årsskiftet 1969/70. Att detta beslut skulle rivs upp, så att starten försenades, kan inte komma i fråga. Däremot är det enligt vår mening fullt möjligt och likaså nödvändigt att man nu tillsätter en utredning med uppgift att framlägga ett förslag om hur ett friare radio-TV-system kan utformas i framtiden. Det är därvid nödvändigt att man noggrant beaktar de nya möjligheter t. ex. till ökad internationell samverkan, som den tekniska utvecklingen kan erbjuda. Inte minst det nordiska samarbetet är här mycket betydelsefullt. Ett utbyggt samarbete med målsättning att göra de nordiska TV-programmen ömsesidigt gemensamma för de nordiska länderna torde vara tekniskt och ekonomiskt genomförbart i icke alltför avlägsen framtid. Genom ett sådant system skulle programutbudet i respektive land väsentligt öka och TV-publiken skulle ges större valfrihet till ett förhållandevis lågt pris.

Principiella synpunkter

Förekomsten av flera av varandra oberoende radio-TV-företag skapar bättre förutsättningar för en fri och allsidig opinionsbildning och samhällsdebatt. Ett enda statligt företag med monopolställning innebär i dessa avseenden påtagliga risker för ensidighet och godtycke, även om en viss konkurrens mellan olika programledningar ordnas. Ett litet fåtal människor bestämmer om vilka nyheter som skall bevakas, hur de skall kommenteras och vilka personer som skall släppas fram. Det är alldeles ofrånkomligt att personliga värderingar, medvetet eller omedvetet, präglar en sådan verksamhet. Fullständig opartiskhet är visserligen omöjlig att uppnå. Men redan

förekomsten av två självständiga konkurrerande företag med målsättning att var för sig ge en så allsidig bild av verkligheten som möjligt innebär en klar förbättring i detta avseende. Urvalet av åsikter, nyheter och information blir rikare, mera allsidigt. Olika grupper inom samhället får lättare att komma till tals. Vid vägran av det ena företaget kan man vända sig till det andra.

Risken för ensidighet hos monopolet gäller givetvis inte bara nyheter och samhällsreportage. Det gäller lika väl litteratur, musik, teater och underhållning. På en del av dessa områden är radions och televisionens ställning ganska dominerande. Och i än högre grad blir det några få människors smak och beslut som blir avgörande för vad som sänds och inte sänds. Någon »objektivitet» på dessa områden kan givetvis aldrig skapas. Men konkurrens mellan fristående företag skulle väsentligt öka möjligheterna för ett brett och mer allsidigt utbud.

Genom konkurrens skapas som vi ser det förutsättningar för en bättre programproduktion. För radion och televisionen liksom för andra massmedia krävs beredskap att bryta det invanda, vilja och förmåga att satsa på nya initiativ. Detta är knappast egenskaper som tillräckligt uppmuntras i ett stort monopolföretag.

Den organisation som genomförts vad gäller TV söker visserligen till någon del tillvarata de fördelar som konkurrens medför, men den är trots detta behäftad med allvarliga brister. Inte minst olyckligt är att programutbudets omfattning och karaktär i stor utsträckning blir låst. Centraliseringen blir påfallande också vad gäller ett så viktigt område som nyhetsförmedlingen. Ett nytt självständigt företag som arbetar under konkurrens skulle med all säkerhet ge stimulans för nya grepp inom den svenska televisionen, ge uppslag för nya och mer rationella metoder och kanske också göra satsningar på väsentligt mer programtid än vad den nuvarande organisationen medger.

TV-radio-verksamhetens framtida organisation

Även bortsett från de principiella synpunkter som ovan anförts och de fördelar som vi anser vara förenade med konkurrens i etern lider den utbyggnadsplan för radio-TV som riksdagen på regeringens förslag antog 1966 av väsentliga brister. Detta gäller speciellt TV-sidan. Sändningstiden är låg, och först med införandet av TV-2 1969/70 sker en ökning. Andelen egenproducerade program är förhållandevis liten jämfört med andra länder. Och framför allt är finansieringsfrågorna fortfarande till stor del olösta. Riksdagens beslut 1966 innebar en licenshöjning från år 1969/1970 till sammanlagt 160 kr./år för radio-TV gemensamt. Det stod redan i detta sammanhang emellertid fullt klart att denna licenshöjning är helt otillräcklig om en fortsatt utbyggnad av TV-2 skall ske.

Regeringen har temporärt sökt lösa detta dilemma genom införande av

den extra avgiften för färg-TV, en avgift som är omotiverat hög i förhållande till de relativt blygsamma merkostnader färg-TV medför för Sveriges Radio. Uppenbart är att den allmänna licensavgiften trots denna extra höjning måste höjas för att finansiell balans skall uppnås. En avgift på ca 350—400 kronor i genomsnitt för alla TV-hushåll framstår inte som något orealistiskt alternativ om den nuvarande finansieringspolitiken fortsätter. För vår del anser vi en licensavgift av denna storlek som helt oacceptabel.

Finansieringsfrågorna måste ges en mer definitiv lösning, och detta bör ske i samband med en omprövning av den gällande ordningen i dess helhet. Enligt vår mening bör man skapa ett välfungerande konkurrenssystem där flera institutioner än Sveriges Radio kan ägna sig åt rundradiosändningar. Som vi många gånger tidigare framhållit betyder inte detta att etableringsrätten på etermediaområdet blir helt fri. Sändningsmöjligheterna är begränsade, och hur de skall disponeras måste bli föremål för lagstiftning. Förhållandena är givetvis olika vad gäller TV respektive ljudradion; för den senare kan man tänka sig ett friare system än för televisionen. Men för båda medierna gäller att sändningsmöjligheterna inte får koncentreras till någon enstaka politisk eller ekonomisk maktgruppering — detta skulle innebära påtagliga risker för en snedvriden opinionsbildning.

Planeringen måste i första hand inriktas på att skapa ramarna för ett självständigt företag för TV-2. En rad förslag till hur man kan ordna ett sådant system har framförts i den allmänna debatten. I detta sammanhang vill vi endast kortfattat ange de principer som vi anser bör vara vägledande vid uppbyggande av det nya systemet.

Statsmonopolet upphör. Koncession för TV-2 ges till ett fristående gentemot statsmakterna och Sveriges Radio oberoende företag. För att förhindra att detta blir dominerat av en politisk eller några ekonomiska maktgrupperingar måste särskilda bestämmelser gälla vid starten av och för aktieteckningen i bolaget. En naturlig möjlighet är t. ex. att press och folkrörelser får förvärva huvudmannskapet för ett sådant fristående radio-TV-företag. TV-2-företaget skall arbeta under samma regler för opartiskhet och ansvar som gäller för Sveriges Radio.

TV-2-företaget tillåtes finansiera sin verksamhet genom försäljning av reklamtid. I vad mån och från vilken tidpunkt lokala eller regionala TV-företag eller radioföretag skall ges rätt att likaledes försälja reklam bör bli föremål för särskild utredning. Därvid bör bl. a. hänsyn tas till verkningarna på dagspressens ekonomiska villkor och önskvärdheten att inte alltför plötsliga och genomgripande förändringar inträder därvidlag. Tidningsföretagens möjligheter att bli intressenter i TV-företag och därigenom uppnå vissa ekonomiska fördelar bör därvid beaktas. Reklamfinansiering är också den enda metoden om man vill ha ett finansieringssystem som möjliggör en utveckling till ett ännu friare system i framtiden då det finns ökade möjligheter till flera företag. Vissa regler bör gälla för annonseringen. Re-

klam bör endast få förekomma mellan olika program eller i sammanhängande programblock. Reklamen skall således klart åtskiljas från den övriga programverksamheten. Den skall presenteras på ett sådant sätt att allmänheten inte svävar i tvivelsmål om att det rör sig om annonsering. Det får inte förekomma att ett visst program bekostas eller understöds av viss annonsör eller annan person.

Genom dessa och andra preciserade regler för reklamverksamheten och de befogenheter som bör ges en statlig myndighet för kontroll att reglerna efterlevs undviks de risker som eventuellt kan vara förenade med reklamfinansierad radio-TV. Annonsörerna får inget inflytande över programproduktionen och man slipper reklamslag mitt inne i olika program.

Med den här förordade organisationen får inte heller företagets styrelse och finansärer något inflytande över själva programverksamheten. Denna bör med samma oberoende och självständighet ledas av företagets chef som f. n. är fallet med radiochefen i Sveriges Radio. Han bör alltså vara bunden av de regler för opartiskhet och ansvar som är en betingelse för TV-koncessionen. De bör vara desamma som de vilka gäller för det statliga företaget. En utredning bör tillsättas med uppgift att skyndsamt utarbeta förslag till hur ett sådant friare system närmare bör organiseras. Det torde klart framgå av det ovanstående att ett system som utformats ungefärligen i enlighet med dessa riktlinjer *icke* är jämförbart med de förhållanden som råder t. ex. i USA. Den kritik mot det amerikanska systemet som brukar förekomma i dessa sammanhang från monopolanhängarnas håll är fullständigt irrelevant. Vi har aldrig förespråkat inrättande av ett amerikanskt system eller något med detta jämförbart system där annonsörerna skulle ha inflytande över programproduktionen.

Med åberopande av vad som ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande radio-TV-verksamhetens organisation i framtiden, varvid utredningen bl. a. bör utarbeta förslag om hur ett från Sveriges Radio fristående reklamfinansierat företag för program 2 i TV bör organiseras, och därvid beakta vad som i motionen anförts.

Stockholm den 28 januari 1969

Sven Wedén (fp)

Cecilia Nettelbrandt (fp)

Elias Jönsson (fp)

Bertil Ohlin (fp)

i Ingermarsgården

Ingemar Mundebo (fp)

Thorvald Källstad (fp)

Per Ahlmark (fp)